Utlåtande FsUU 13/2026 rd─ RP 196/2026 rd

Försvarsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av civiltjänstlagen och till vissa andra lagar

Till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av civiltjänstlagen och till vissa andra lagar (RP 196/2026 rd): Ärendet har remitterats till försvarsutskottet för utlåtande till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- specialsakkunnig Aino-Inkeri Miestamo, arbets- och näringsministeriet
- äldre avdelningsstabsofficer Thomas Gentz, försvarsministeriet
- regeringssekreterare Satu Ylikorpi, försvarsministeriet
- specialsakkunnig Elias Jokila, inrikesministeriet
- försvarsmaktens assessor, VH JL Tuija Sundberg, Huvudstaben
- civiltjänstdirektör Mikko Reijonen, Civiltjänstcentralen.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Propositionens bakgrund och syften

(1) Enligt regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering ska regeringen utveckla civiltjänstsystemet så att det blir mer ändamålsenligt i enlighet med den parlamentariska värnpliktskommitténs betänkande från 2021 och kopplar tjänstgöringen tydligare än för närvarande till verksamhetsmodellen för den övergripande säkerheten samt gör det möjligt att anlita civiltjänstpersonal för befolkningsskyddsuppgifter.

(2) Värnpliktskommittén fastställde att möjligheterna att styra arbetstjänstplatserna till sektorer som är centrala inom ramen för den övergripande säkerheten kan utvecklas så att tjänstgöringsplatserna i första hand är organisationer inom den offentliga förvaltningen som är väsentliga med tanke på den övergripande säkerheten och affärsverk som hör till dessa

organisationer. Som aktörer betonades beredskapssektorerna inom välfärdsområdena, de statliga ämbetsverken och kommunerna.

(3) Enligt propositionen ska civiltjänsten tydligare kopplas till verksamhetsmodellen för den övergripande säkerheten samt till det arbete som tryggar den offentliga förvaltningens förberedelser, beredskap och kontinuitetshantering, dock så att det ses till att det finns tillräckligt med tjänstgöringsplatser och att möjligheterna att vara tjänstgöringsplats inte begränsas jämfört med nuläget. Civiltjänsten bevaras som en tjänstgöringsform som gör det möjligt att fullgöra värnplikt på ett sätt som beaktar övertygelsen. I civiltjänstsystemet beaktas också i fortsättningen att tjänsteuppgifterna inte strider mot civiltjänstgörarens övertygelse. Civiltjänstgöringsplatsen kan med andra ord inte vara försvarsministeriet eller ett ämbetsverk eller en inrättning inom dess förvaltningsområde.

(4) Utskottet anser att en central fråga i reformen är hur civiltjänstens samhälleliga nytta och den faktiska tillgången till personal vid störningar och under undantagsförhållanden kan stärkas samtidigt som civiltjänstgöringens särskilda ställning som en tjänstgöringsform av civil karaktär som grundar sig på övertygelse bevaras. Utskottet påpekar att civiltjänsten grundar sig på 127 § 1 mom. i grundlagen, enligt vilket varje finsk medborgare är skyldig att delta i fosterlandets försvar eller att bistå försvaret på det sätt som bestäms i lag. Enligt 127 § 2 mom. ska bestämmelser om rätten att på grund av övertygelse befrias från deltagande i landets militära försvar utfärdas genom lag.

Civiltjänstgöringsplatser och utveckling av arbetstjänsten

(5) Årligen söker sig cirka 2 000–2 300 personer till civiltjänst. Det är cirka 7 procent av den manliga årskullen. Processen för ansökan till en tjänstgöringsplats påminner mycket om en normal rekryteringsprocess. Tjänstgöringsplatserna avgör själva när civiltjänstgörare tas i tjänst, vilka uppgifter som anvisas dem och vilka krav som ställs på de civiltjänstgörare som söks. Tjänstgöringsplatserna utarbetar självständigt annonser om lediga tjänstgöringsplatser och ansvarar för handläggningen av ansökningar, intervjuerna med de sökande och valet av civiltjänstgörare. På Civiltjänstcentralens webbplats finns alla tjänstgöringsplatser och lediga tjänstgöringsplatser med befattningsbeskrivningar. Mellan tjänstgöringsplatsen och civiltjänstgöraren ingås en förbindelse som undertecknas av båda parterna och på basis av den utfärdar Civiltjänstcentralen ett förordnande till arbetstjänst.

(6) Enligt propositionsmotiven finns det sammanlagt över 4 000 tjänstgöringsplatsnummer (avtalsnummer), men antalet aktiva och gällande avtal är cirka 1 500. Under ett år genomförs arbetstjänst i cirka 500 organisationer.

(7) Omkring 80 procent av tjänstgöringsplatserna finns inom den offentliga sektorn. Civiltjänsten kan fullgöras exempelvis vid statliga ämbetsverk, kommuner, städer, välfärdsområden samt offentliga läroanstalter och högskolor. De tjänstgöringsplatser som städer och kommuner erbjuder kan exempelvis finnas på bibliotek, i skolor, inom ungdomstjänster, på museer och i administrativa uppgifter.

(8) Enligt utskottets uppgifter uppgår tjänstgöringsplatsens årliga kostnader för en civiltjänstgörare till cirka 12 000 euro. Tjänstgöringsplatsen svarar bland annat för kostnaderna för civiltjänstgörarens dagpenning, måltider, inkvartering och hälso- och sjukvård.

(9) Utskottet noterar att antalet civiltjänstgöringsplatser är anmärkningsvärt stort i förhållande till antalet personer som årligen fullgör tjänstgöring. Utskottet påpekar att enbart det att arbetstjänsterna är placerade inom den offentliga sektorn inte innebär att de har ett samband med beredskap eller övergripande säkerhet. Målet bör vara att de resurser som används för civiltjänst ger så stor samhällelig nytta som möjligt och att de bildar en kapacitet som tydligare än för närvarande kan identifieras och utnyttjas också vid störningar och undantagsförhållanden.

Utbildningsperiodens innehåll

(10) Utskottet anser att förslaget om att förlänga den utbildningsperiod som ordnas vid Civiltjänstcentralen från fyra veckor till mellan fem och åtta veckor är motiverat. Under de senaste åren har utbildningens innehåll stärkts särskilt i fråga om teman som gäller beredskap, befolkningsskydd och samhällssäkerhet. Utvecklingen kan anses motiverad också med tanke på civiltjänstens samhälleliga betydelse. Utskottet betonar att all utbildning vid Civiltjänstcentralen ska vara jämlik och partipolitiskt obunden.

(11) I enlighet med värnpliktskommitténs rekommendation har det till alla utbildningsalternativ fogats en gemensam helhet om övergripande säkerhet och beredskap som omfattar samhällets och individens beredskap, försörjningsberedskap, befolkningsskydd, utbildning i första hjälpen, utbildning i hygienkompetens, identifiering av informationspåverkan, digital säkerhet samt Frivilliga räddningstjänstens grundkurs. Den helhet som är gemensam för alla fördjupas genom gruppspecifika beredskapshelheter, bland annat med temana första omsorg, efterspaning av försvunna personer, brandsäkerhet, miljösäkerhet (bl.a. oljebekämpning) och psykisk första hjälp. Utbildningsperioden har utökats med två nya inriktningsalternativ, varav det ena fokuserar på säkerhet i vardagen och det andra på beredskap och befolkningsskydd. Också utbildningen under kompletterande tjänstgöring har utökats med en helhet för övergripande säkerhet och beredskap.

(12) I propositionen konstateras det att Civiltjänstcentralen aktivt har deltagit också i myndighetsövningar i närområdet, till exempel i oljebekämpnings-, evakuerings- och strålsäkerhetsövningar. Civiltjänstcentralen har dessutom genomfört större oljebekämpningsövningar tillsammans med räddningsverket i Östra Nyland och andra samarbetsparter.

(13) Utskottet välkomnar ovan nämnda utveckling av utbildningens innehåll. Utskottet fäster särskild uppmärksamhet vid möjligheterna att utveckla utbildningssamarbetet med räddningsväsendet. Enligt uppgifter till utskottet har ett utbildningsrelaterat pilotprojekt med anknytning till avtalsbrandkårsverksamhet inte framskridit på grund av otillräckliga utbildningsresurser inom räddningsväsendet. Utskottet anser att det behöver utredas vilken praktisk utbildning som lämpar sig för sådana uppgifter som bistår myndigheterna och som kan genomföras med tillgängliga resurser och som inte kräver särskild yrkeskompetens.

Civiltjänstgörarna i uppgifter som bistår myndigheterna under normala förhållanden och undantagsförhållanden

(14) I propositionen förtydligas bestämmelserna om förordnande till uppgifter som bistår myndigheterna. Enligt motiven är de som fullgör utbildningsperioden lättast tillgängliga, men på grund av Civiltjänstcentralens läge i Lappträsk kan de endast sättas in i uppgifter i området mellan Esbo, Riihimäki, Lahtis, Kouvola och Fredrikshamn.

(15) Det föreslås att man utvecklar i synnerhet möjligheten att förordna civiltjänstgörare som fullgör arbetstjänsten till uppgifter som bistår myndigheterna. Cirka tusen personer fullgör utbildningsperioden eller arbetstjänsten samtidigt. Dessutom föreslås det att också de som är skyldiga att delta i kompletterande tjänstgöring ska kunna förordnas till uppgifter som bistår myndigheterna.

(16) Utskottet anser det motiverat att utreda till vilka befolkningsskyddsuppgifter som bistår myndigheterna det är möjligt att förordna civiltjänstgörare. Sådana uppgifter kan i tillämpliga delar hänföra sig exempelvis till förberedelser för att ta i bruk skyddsrum, kontroll av utrustning och befolkningsskyddsarrangemang. De rättsliga förutsättningarna, ansvaret och kompetenskraven som är kopplade till förordnandet till uppgifter bör dock utredas separat.

(17) Enligt den föreslagna 16 § kan en civiltjänstgörare som fullgör arbetstjänst förordnas att byta tjänstgöringsplats under de undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 4–6 punkten i beredskapslagen också utan att civiltjänstgöraren och tjänstgöringsplatsen hörs, om förflyttningen är brådskande och baserar sig på ett betydande allmänt intresse. Bestämmelsen gör det möjligt att inrikta dessa civiltjänstgörares arbetsinsats mer flexibelt än med stöd av den gällande lagen på uppgifter som är väsentliga för att hantera den aktuella krisen. Under undantagsförhållanden, särskilt om situationen drar ut på tiden, är det också möjligt att utöka antalet personer som fullgör tjänsten så att de förordnas att inleda tjänstgöringen omedelbart och beviljade uppskov avbryts.

(18) Under undantagsförhållanden kan också personer som hör till reserven eller den ersättande reserven inom civiltjänsten förordnas till tjänstgöring, om myndigheternas behov är större än antalet personer som fullgör den egentliga civiltjänsten. Bestämmelser om detta finns för krigsförhållanden redan i den gällande lagen, men det föreslås att bestämmelserna preciseras. Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten i beredskapslagen kan reserven inom civiltjänsten, och av särskilda skäl till exempel om situationen drar ut på tiden även den ersättande reserven, förordnas till tjänstgöring.

(19) Förordnandet till tjänstgöring grundar sig på tjänstgöringsplatsernas begäranden och de prioriteringar som arbets- och näringsministeriet och Civiltjänstcentralen tillsammans har fastställt. Förordnanden till tjänstgöring kan också riktas till vissa branscher genom förordning av statsrådet. Det kan bestämmas att tjänstgöringen ska inledas omedelbart. Staten står för tjänstgöringskostnaderna.

(20) Utskottet välkomnar de föreslagna ändringarna särskilt med avseende på målet att civiltjänstgöringen bättre ska kunna utnyttjas inom ramen för den övergripande säkerheten.

Enligt erhållen utredning räcker de manliga civiltjänstgörare – kvinnor kan ansöka om civiltjänst endast om de avbryter frivillig militärtjänst för kvinnor – som fullgör sin tjänstgöring långt också för behoven under en kris. I en sådan situation behöver det inte nödvändigtvis bli aktuellt att anlita reserven.

(21) Utskottet påpekar att enbart möjligheten att förordna civiltjänstgörare till olika uppgifter inte garanterar att samhället får tillgång till de resurser och den kompetens som behövs. Myndigheterna ska ha en tillräcklig uppfattning om till vilka uppgifter tjänstgöringspliktiga kan förordnas, hur mycket personal som kan stå till förfogande, vilken kompetens personerna har och hur personalen vid behov kan förordnas till uppgifterna.

(22) När personer i reserven inom civiltjänsten förordnas till uppgifter måste man samtidigt beakta vilken betydelse de har för samhällets funktionsförmåga i andra roller. En betydande del av dem som hör till reserven är i arbetslivet, och en del arbetar med uppgifter som är viktiga för försörjningsberedskapen och samhällets kritiska funktioner. Vid personalplaneringen för undantagsförhållanden är det därför viktigt att göra en helhetsbedömning och undvika att en person förordnas till en annan uppgift på ett sätt som stör en samhällskritisk funktion.

Byte av tjänstgöringsform

(23) Det föreslås en möjlighet att återgå från civiltjänst till Försvarsmaktens reserv också när personen redan har fullgjort kompletterande tjänstgöring. Utskottet anser det vara bra och motiverat att en person vars övertygelse inte hindrar deltagande i det militära försvaret kan återvända till Försvarsmaktens reserv. För att systemet ska vara välfungerande och förutsebart är det motiverat att denna möjlighet kan utnyttjas endast en gång.

(24) Utskottet anser likaså att möjligheten att övergå från civiltjänst till beväringstjänst under den första utbildningsveckan är motiverad. De administrativa konsekvenserna av byten mellan tjänstgöringsformerna bör dock följas i samband med genomförandet av lagen. Utskottet framhåller allmänt att förfarandena för byte av tjänstgöringsform ska vara tydliga och förutsebara för de tjänstgöringspliktiga. Utskottet betonar att man vid bedömningen av bestämmelserna om byte av tjänstgöringsform också måste beakta hur den allmänna värnplikten fungerar och Försvarsmaktens behov av att upprätthålla en tillräckligt stor, utbildad och tillgänglig reserv.

Civiltjänstregistret

(25) Enligt propositionen fanns det i civiltjänstregistret cirka 70 000 registrerade civiltjänstgörare i början av 2026, varav cirka 23 000 var personer som är skyldiga att fullgöra kompletterande tjänstgöring. I varje åldersklass fanns en ganska stor andel befriade i fredstid. I propositionen konstateras också att civiltjänstregistret och gränssnitten mellan dess datasystem och olika myndigheters datasystem behöver utvecklas för både normala förhållanden och undantagsförhållanden. Detta förutsätter lagändringar. Centralt i detta sammanhang är utnyttjandet av Utbildningsstyrelsens tjänst för utlämnande av studie- och examensuppgifter samt behovet av att ur befolkningsdatasystemet få civiltjänstgörarens yrkesuppgifter och andra registrerade kontaktuppgifter än adressuppgifter. Utskottet anser det vara viktigt att dessa utvecklingsprojekt framskrider snabbt så att det i praktiken är lättare att anlita personer som

fullgör eller har fullgjort sin civiltjänst för olika uppgifter som anknyter till den övergripande säkerheten.

Övertygelseprövning

(26) Utskottet välkomnar att övertygelseprövningen utvidgas till repetitionsövningar för höjning av beredskapen. Ändringen gör värnpliktssystemet mer konsekvent och tryggar Försvarsmaktens funktionsförmåga i situationer där den militära beredskapen snabbt måste höjas. Med tanke på det nationella försvarets trovärdighet är det väsentligt att säkerställa att reserven är tillgänglig också i krissituationer. Syftet med övertygelseprövningen är att under de förutsättningar som anges i lagen bedöma ansökningarna om byte av tjänstgöringsform så att samvetsfriheten och de sökandes rättsskydd tillgodoses.

(27) Utskottet noterar att antalet personer som ansökte om övergång från reserven till civiltjänst mångdubblades när krisen i Ukraina utvecklades till ett fullskaligt krig i februari 2022. Det visar konkret att det är viktigt att bedöma hur värnpliktssystemet fungerar också i exceptionella säkerhetssituationer. Utskottet understryker att Finlands försvarssystem måste förbli funktionsdugligt och trovärdigt också när säkerhetsmiljön förändras snabbt.

Sammanfattning

(28) Utskottet anser att reformen av värnpliktslagen är befogad. Behoven som gäller samhällssäkerhet och övergripande säkerhet har förändrats avsevärt sedan den gällande civiltjänstlagen trädde i kraft. Möjligheterna att genom civiltjänstsystemet stödja samhällets funktionsförmåga bör utnyttjas mer systematiskt än i dag.

(29) För att reformen ska vara lyckad räcker det inte enbart med att möjligheterna att använda civiltjänstgörare utvidgas, understryker utskottet. Avgörande är att det under såväl normala förhållanden som undantagsförhållanden de facto finns tillgång till personer som fullgör eller har fullgjort civiltjänst och som har lämplig kompetens. Det krävs också planering på förhand och ett välfungerande samarbete mellan myndigheterna. Anlitandet av reserven inom civiltjänsten ska samordnas med den övriga personalberedskapen och kontinuiteten i samhällsbärande funktioner.

(30) Utskottet anser det viktigt att det vid genomförandet av lagen i samarbete med de behöriga myndigheterna fastställs till vilka uppgifter civiltjänstgörare kan förordnas, vilken kompetens uppgifterna kräver och hur snabbt personalen faktiskt är tillgänglig. Det är viktigt att de praktiska konsekvenserna av de aktuella lagändringarna följs upp så att målen för reformen verkligen nås.

(31) Slutligen konstaterar utskottet att trovärdigheten i Finlands försvarssystem grundar sig på allmän värnplikt, en omfattande, utbildad reserv och tillräcklig militär kapacitet. Att säkerställa den allmänna värnpliktens livskraft på lång sikt är därför av avgörande betydelse för Finlands säkerhet och försvarets kontinuitet. Värnplikten gör det möjligt att i förhållande till Finlands befolkningsunderlag upprätthålla en stor krigstida truppstyrka och stärker försvarets förebyggande effekt.

(32) Civiltjänsten har en viktig samhällelig uppgift, men ger inte den militära kompetens som det väpnade försvaret kräver. När tjänstgöringssystemet utvecklas måste det därför säkerställas att värnpliktens funktion, ett tillräckligt deltagande i tjänstgöringen och medborgarnas försvarsvilja inte försvagas. Avgörande för Finlands säkerhet är att bevara ett försvarssystem vars trovärdighet grundar sig på en faktisk förmåga att försvara landet i alla säkerhetssituationer, samtidigt som samvetsfriheten och ett rättvist tjänstgöringssystem tryggas.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Försvarsutskottet föreslår

att arbetslivs- och jämställdhetsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 13.10.2026

I den avgörande behandlingen deltog

medlem Otto Andersson sv
medlem Miko Bergbom saf
medlem Timo Heinonen saml
medlem Hanna Holopainen gröna
medlem Riitta Kaarisalo sd
medlem Mika Kari sd
medlem Pauli Kiuru saml
medlem Jani Kokko sd
medlem Juha Mäenpää saf
medlem Jari Ronkainen saf
medlem Hanna Räsänen cent
medlem Paula Werning sd
ersättare Sari Tanus kd.

Sekreterare var

utskottsråd Heikki Savola.